

SUTJA, avui *sutge* en el català central, antigament *suja*, germà de l'oc. *sueja/suja* i del fr. *suie*, mot pre-romà d'origen indoeuropeu, comú al cèltic amb el balto-eslau i el germànic, en els quals ja designa el *sutge*: del conjunt d'aquests es dedueix una base com *SODIA* o *SUDIA*; la manera més completa d'explicar les diverses variants romàniques, cèltiques etc. és acceptar una base comuna *SOUDIA*, reduïda en uns llocs a *SODIA* en altres a *SÜDIA*, que no pertanyeria a l'arrel *SED-* 'asentar' sinó a *SEU-* 'degotar', 'humitejar sutzament', amplificada en *SEU-D-*, cf. ags. *be-sütian* 'embrutar', b.-al. dial. *sot* 'sutzura'. □ 1.ª doc.: fi S. XIII, Llull.

«Con sintrem les bones odors que les dones seglars an en la ur vestiments --- és bo que remembrem lo fel e la *suğa* e l vinagre ab lo qual fo abeurat Nostre spos J. C. al dia de la sua passió»; «Ab *suja* e ab vinagre lo abouraren»; «car tota humíditat de son cors exia / --- / beuratje molt amar, que sed *gran* havia, / de *suja* e de fel, vinagre, om metia / en la sua boca ---», Llull (*Blanq.*, § 27, *NCL* I, 157.19; *Do. Pu.*, Gilí, p. 23; *Plant de N. Dona*, 21.5, ed. J. Ross., p. 141).

En feien untures cosmètiques o curatives mesclant-hi pega i tals substàncies, fent que tot plegat regalés: «pasta de muda, / d'oli de ruda --- / molla de muja, / ab unt de *suja*¹ o de rovell, / ab cert vermell / tret d'escudelles, / morros e celles / s'empeguntava», Jaume Roig (*Spill*, 2532); «mescla y pegunta regalada en *suja*», Receptes val. de Mestre Joan (a. 1466, *BABL VII*, 410). Totes les dades medievals són, doncs, del femení, en *-a*, car no és altra cosa el plural en *-es*: «--- nosaltres / no som prou jutges; / però, llançant les fels e *sutges* / de la malícia, / per traure sols de la justícia / lo degut fruyt, / volem fornir lo blanc y l buyt / ---», *Disputa de Viudes i Donzelles*, v. 735 (publ. Val. 1561, però anterior); i si bé crec que es llegeix *la sutge* en Scrivà (22), tanmateix és femení i la *-e* deu ser grafia oriental.

Altrament, aviat aparegué en la tradició lexicogràfica: des del Busa-N (1507): «*sutja* del foc:: fuligo, zaphas; de forn de metall --- *sutja* de la boca d'aquesta ---»; «lo fumeral de la chimenea --- axugar al fum: infumare; la *sutja*: fuligo; la cendra menuda ---», OPou (*TbPu.*, 223); i així encara els diccs. posteriors: encara Belv. el dóna com a femení *sutja*, i no és abans del Lab. 1840 que és qualificat de masculí (i encara sense gosar canviar la *-a* de la grafia *sutja*).

En el domini valencià continua fins avui com a femení *suja* (en contrast amb *sutge* m. del Princ., com nota J. G. M., «El Camí», 14-IV-1934); «*sùja*: hollín: las partes crassas y oleosas del humo, que se pega a las chimeneas y techos de las cocinas», CRos (Dicc., 1762, p. 217); *sucha* escriuen Lamarca, 1842, i Bertran Baldoví (*Tabalet i Donsaina*), 1847; però MGadea, que no era de la zona apitxada, grafia bé *la suja* (*T. del Xè III*, 134). Encara que el mot propi del cat. occid. és *ESTALZI* (*STILLICIDIUM*) i les seves variants i un tipus aragonitzant *folllin*, *-im*, s'ha ficat en alguna zona valenciana, *suja* degué haver estat estès, en tots els dominis dialectals, car per la seva influència s'introduí la *s-* en formes locals d'aquests concurrents: *sestellesin*

i *sestalitxo* a Ribagorça (*Top. Hesp.* I, 274), *sollim* a Cullera (Steiger, *Hom. MzPi.* II, 43); i *sucha* es va introduir a Múrcia com a manlleu català (GaSoriano).

El masculí, doncs, és secundari i ni avui no apareix més que en parlars orientals, on *-a* i *-e* es confonen fònicament: no té, doncs, gran valor que a Eivissa es criguin *sutje* PzCabr. i Spelbrink (*BDC XXIV*, 254). Adhuc en gran part d'aquests parlars es manté encara com a femení: ho és a Mall. segons els *DFgra.* i *Damen.*; en cat. or., segons el mapa 8 del *BDC VI* (espècimens de l'*ALCat.*) ho és encara en dos illots de la costa N. (Cadaqués i StFGuixols), i en una ampla zona central rodejada per la línia Puigcerdà, Berga, Lluçanès, Centelles, Avinyó, Manresa, Calaf, Igualada, Terrassa, Ripoll, i a dos punts del Sud.

Quant a la palatal, el mot pertany a la categoria de la *-j-* etimològica canviada en *-tj-* darrere de l'accent, en tots els parlars fora dels del NE. (tipus *platja/plaja*, *mitja/mija*), que vaig estudiar a *LleuresC*, 260: en efecte té africada en bal., val. i cat. or. Centre-Sud, però es conserva com *suja*, pron. *súžə* a la part NE. Sens dubte en això hi ha certa fluctuació: de les dades del *BDC VI*, xx, 266, i d'*AlcM*, resulta que hi ha penetració parcial de la *ğ* en el sentit que en certes localitats (cap a la part intermèdia) s'assenyalen totes dues formes o hi ha contradicció entre una i altra d'aquestes tres fonts; de tota manera hi ha acord que *súžə* es manté a tot Cerdanya, a StFGuixols i en la zona Ripoll-Pobla de Lillet-Lluçanès; *BDC XX*, 266, hi afegeix Montseny, Centelles i Cornet (Bages).

Les formes de la vocal tònica, *u* en cat. i en francès comú, *suie*, tant podrien respondre a una *ū* etimològica com a *ō*, que davant palatal esdevé *u* en totes dues llengües. Però en llengua d'oc es troben tres variants tipus *suejo*, *sújo* i *süjo*; la forma diftongada *sueja* ja es troba a l'E. Mj. i també *suja*; de les dades de l'*ALF* 1265, i Rohlfs (*Le Gc.*, §§ 354 i 393, usant la grafia *ou = u*, *u = ü*) resulten els fets que sintetizo en *Top. Hesp.* II, 131 (= *VRom.* II, 1937, 450): «*Souéyo*, *souéjo*, en otras partes *souja*, *soujo* (Valles de Arán, Alto Garona, Altos Pirineos). --- Siendo así que gc. *souejo/soujo* fr. *suie*=cat. *suja* se superpone exactamente a *trouejo/troujo*=fr. *trúie*=cat. *truja* < *TRŪIA*, *plouejo/ploujo*=*plúie*=*pluja* < *PLŪIA*, parece que debemos postular como base un *SODIA; queda el oc. *sujo*, el cual --- demostraría la existencia de una variante *SÜDIA: habría ahí el mismo duplicado que en otra supervivencia gálica: gc. *bròc* 'brezo' frente al oc. común y cat. *BRUC*» (cf. també *BRUIXA*). Ara es poden considerar descartades l'explicació de Rohlfs (conservació de *ū* com a *ou* i intercalació d'*u* entre *ou-í*, que ja refuto en aquella nota) i les conjeitures provisòries que en *sujo* hi hagués manlleu del francès o contaminació de *SÜCIDUS*: impossible vista la gran antiguitat i extensió de la variant occitana en *u*.

Observacions paral·leles ja havia fet Ronjat (*RLR LIX*, 136, 176) per a la part oriental del domini occità. *Suja* ja està documentat en els vells trobadors Marcabrú i Folquet de Lunel, i *suejo* en l'*Elucidari* (Rayn. v, 288); avui es *sujo* la forma que Mistral pren com a